

Ігор Роговський
студент гр. ФПФм-21,
Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль
Науковий керівник: д.е.н., професор Володимир Горин

ДИСКУСІЙНІ ПІДХОДИ ДО ТЛУМАЧЕННЯ СУТНОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ПОЛІТИКИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Одним із найважливіших понять економічної науки є бюджетна політика, адже завдяки їй отримують своє матеріальне вираження об'єктивні бюджетні відносини. Від того, чи продуманим та обґрунтованим буде процес розроблення й реалізації бюджетної політики значною мірою залежить ефективність впливу бюджетних відносин на соціально-економічний розвиток країни на усіх рівнях управління. Бюджетна політика відіграє виняткову роль у стимулюванні усіх сфер економіки, вирішенні соціальних проблем, забезпеченні поступального розвитку держави. Ця властивість бюджетної політики зумовлює постійний інтерес до її пізнання з боку наукової спільноти. Попри те, що сутність цього явища економічної практики вивчається уже впродовж багатьох років, на цей час вироблено кілька підходів до її формулювання, а також принципів розроблення й реалізації бюджетної політики.

Відповідно до авторитетного енциклопедичного видання Макміллана, бюджетна політика визначається як «використання оподаткування та державних видатків для регулювання сукупного рівня економічної діяльності» [9, с. 41]. Слід відмітити, що подібний підхід поділяє багато науковців, зводячи бюджетну політику до діяльності у царині оподаткування та державних витрат, що має на меті вплив на економічну діяльність (стимулювання зайнятості та економічного зростання). Проте, такий підхід до тлумачення бюджетної політики є надміру узагальненим та не відповідає принципу розмірності понять. Звісно, провідну роль у формуванні бюджетних ресурсів відіграє оподаткування, однак податки не є єдиним джерелом доходів бюджету. Відповідно, у частині формування ресурсів бюджету бюджетна політика охоплює значно ширше коло відносин, ніж питання оподаткування. З іншого боку, функціональне призначення бюджетної політики не варто зводити виключно до регулювання економічних пропорцій, адже вона має важливе значення у реалізації інших функцій держави, насамперед соціальної та екологічної [2].

Зазначені проблемні моменти дефініції бюджетної політики виправляє її визначення в Енциклопедичному словнику С. Мочерного. Це видання пов'язує бюджетну політику з розподільчими процесами, з одного боку, та з процесами задоволення суспільних потреб і вирішення суспільних проблем, з іншого. За словами авторів Енциклопедичного словника, під бюджетною політикою слід розуміти «цілеспрямовану і планомірну діяльність держави щодо раціонального використання важелів бюджетного регулювання темпів частки одержавлення національного доходу, джерел його формування і вибору оптимальної структури витрат для підтримки стабільного економічного росту й досягнення стратегічних цілей суспільства» [8, с. 67-68].

У багатьох наукових працях бюджетну політику розглядають тенденційно, акцентуючи увагу тільки на її окремих аспектах. Для прикладу, О. Василик та К. Павлюк визначають її як «сукупність заходів держави щодо організації та використання фінансів для забезпечення економічного й соціального розвитку» [1, с. 53]. В Економічній енциклопедії С. Мочерного бюджетна політика – це «інструмент регулювання економіки для підтримання певного рівня ВВП, зайнятості та соціального забезпечення» [4, с. 123]. Обидва підходи до розуміння бюджетної політики невдалі. З одного боку, визначати об'єктом бюджетної політики усю сукупність фінансових відносин недоречно, адже він обмежується лише бюджетною складовою цих відносин. З іншого боку, характеризувати бюджетну політику як інструмент також недоречно, адже для її реалізації держава вибудовує цілий механізм, який об'єднує не тільки інструменти, але й форми та методи організації бюджетних відносин.

Формулювання дефініції бюджетної політики не доцільно подавати надто лаконічно, адже це може зумовити не повне розкриття її сутності. Для прикладу, В. Опарін визначає бюджетною «...політику щодо формування та збалансування бюджету держави, а також розподіл бюджетних коштів» [8, с. 36]. Подібне визначення є надміру лаконічним, воно не розкриває суспільного призначення бюджетної політики, однак наголошує на важливості забезпечення балансу між обома складовими бюджету, а також раціонального розподілу видатків.

Однак, зважаючи на вітчизняну наукову традицію, більш імпонує підхід до розкриття бюджетної політики, який передбачає детальне висвітлення усіх її аспектів. Наприклад, І. Плужніков розглядає бюджетну політику як «системну сукупність пріоритетів (національних інтересів), наукових підходів, конкретних заходів щодо цілеспрямованої діяльності держави з регулювання бюджетного процесу і використання бюджетної системи для вирішення економічних та соціальних завдань країни» [6, с. 177]. Цінним у дефініції бюджетної політики є наголос на важливості наукової обґрунтованості її пріоритетів, їхньому зв'язку зі стратегічними завданнями розвитку держави, а також продуманості політики у сфері бюджету, яка має передбачати об'єднання усіх її заходів в рамках певної загальної мети. Подібний підхід до формулювання бюджетної політики бачимо у С. Булгакової, яка визначає це явище як «цілеспрямовану діяльність держави (органів державної влади і місцевого самоврядування) з регулювання бюджетного процесу, управління бюджетним дефіцитом, а також використання бюджетної системи для реалізації завдань економічної політики в країні» [10, с. 93]. Попри те, що вчена обмежує цільову спрямованість бюджетної політики лише економічною сферою, позитивним моментом дефініції є чітке визначення її суб'єктів, якими є органи центральної та місцевої влади.

Тільки побіжне звернення до наукових поглядів на сутність бюджетної політики вказує на її складність та багато форм вияву. Відповідно до методології фінансової науки, бюджетну політику можна охарактеризувати з різних аспектів – як економічне поняття, організаційну та правову наукову формацію. Зокрема, за термінологічним підходом поняття бюджетної політики є комбінацією двох базових термінів «бюджет» та «політика», кожне із яких має своє змістовне

наповнення. Політику характеризують як сукупність цілей та завдань, які ставить перед собою суб'єкт (у цьому випадку, держава в особі органів центральної та місцевої влади), а також інструментарій для їхнього досягнення на практиці. З соціологічних позицій бюджетна політика – це соціальний інститут, через який виражається взаємодія між членами суспільства в процесі реалізації ними власних інтересів за участі бюджетних ресурсів. Як поняття управлінської науки, бюджетна політика являє собою «діяльність, що об'єднує такі логічно послідовні стадії: наукове обґрунтування цілей та завдань, який суб'єкт управління прагне досягти; обґрунтування засобів та методів, за допомогою яких передбачається досягти поставлених цілей і завдань; підбір кадрів та організація їх роботи з метою досягнення поставлених цілей та завдань» [5, с. 796-797].

Узагальнення розглянутих наукових підходів до розуміння бюджетної політики дає нам підстави визначати бюджетну політику органів місцевої влади як цілеспрямовану діяльність, яка передбачає розробку пріоритетів формування і використання бюджетних ресурсів на рівні територіальної громади. Цей процес має базуватись на врахуванні завдань, визначених документами стратегічного розвитку цих адміністративно-територіальних одиниць, об'єднувати заходи довго- і короткострокового характеру, спрямовані на вирішення важливих проблем економічного та соціального розвитку відповідної громади.

Список використаних джерел:

1. Василик О. Д., Павлюк К. В. Бюджетна система України: Підручник. К.: Центр навчальної літератури, 2004. 544 с.
2. Горин В. П. Фінансовий механізм забезпечення суспільного добробуту: теоретична концептуалізація та проблеми функціонування. Монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 516 с.
3. Горин В. П. Фінансові аспекти системи державних закупівель. *Вісник КНТЕУ*. 2011. Випуск 6. С. 65-73.
4. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1 / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
5. Економічна енциклопедія: у трьох томах. Т. 2 / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр «Академія», 2001. 848 с.
6. Засади формування бюджетної політики держави: монографія / Єрмошенко М. та ін.; за наук. ред. д.е.н., проф. М. Єрмошенка. К.: НАУ, 2003. 284 с.
7. Мочерний С., Ларіна Я., Устенко О., Юрій С. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 1 / За ред. С. Мочерного. Львів: Світ, 2005. 616 с.
8. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. 2-ге вид., доп. і перероб. К.:КНЕУ, 2002. 240 с.
9. Словник сучасної економічної теорії Макмілана. / За ред. Д. І. Пирса. Пер. англ. К.: Арт Ек, 2000. 640 с.
10. Формування і функціонування бюджетної системи України. Монографія / Булгакова С. О. та ін.; за заг. ред. А. Мазаракі. К.: Книга, 2003. 344 с.